

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Приймальною комісією
Протокол № _____
«16» _____ 2021 р.
Заступник голови Приймальної
комісії _____
Ю. О. Каганов

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

на основі здобутого освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня освіти
та
для осіб, які не менше одного року здобувають освітній ступінь бакалавра

Освітній ступінь: **бакалавр**
Спеціальність: **032 Історія та археологія**
Освітня програма: **Історія**

Запоріжжя – 2021 рік

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. Мета фахового вступного випробування з «Історії України та всесвітньої історії» – з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників, які вступають на основі освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників на навчання за освітнім ступенем «бакалавр» спеціальності 032 Історія та археологія в межах ліцензованого обсягу спеціальності.

2. Форма фахового вступного випробування.

Випробування проходить у кілька етапів:

- на початку засідання голова фахової комісії розпечатує пакет з варіантами білетів, що виносяться на вступне фахове випробування;
- абітурієнти дають письмову відповідь на питання екзаменаційного білету у письмовій формі; тривалість письмового етапу – 60 хвилин;
- співбесіда з абітурієнтами з питань екзаменаційного білету;
- обговорення членами фахової комісії відповідей та оголошення оцінки студентам.

3. Білети: структура білету

Білет фахового вступного випробування містить 2 теоретичні питання.

Зміст питань включає наступні дисципліни:

1. Історія України.
2. Всесвітня історія: історія Росії, Західної Європи та Північної Америки.

4. Вимоги до відповіді вступника.

Абітурієнт має виявити знання з фундаментальних дисциплін. Зокрема, з історії України повинен знати основні етапи формування української етнічної території, народу та держави. Зі всесвітньої історії абітурієнт повинен знати періодизацію та головні події світового історичного процесу.

Абітурієнт має вміти:

- складати розгорнутий тезисний план відповіді на питання;
- аргументовано доводити свою точку зору;
- аналізувати історичні факти.

Програма вступного фахового випробування зі спеціальності 032 Історія та археологія для освітнього рівня «бакалавр» базується на знаннях, вміннях та навичках з історії.

II. КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем бакалавра:

Високий рівень (175–200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150–174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124–149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низький рівень (100–123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0–99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

III. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Найдавніші часи. Початки людської цивілізації на території України. Час появи людини на території України. Виникнення родового ладу. Виникнення землеробства і скотарства. Трипільська археологічна культура: хронологічні рамки, територія, господарство, побут, суспільний лад, етнічний склад населення. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Взаємовплив землеробських і скотарських систем. Вплив грецьких міст-держав Причорномор'я на етнічні та соціальні процеси в регіоні. Територія розселення праслов'ян. Давні слов'яни. Велике слов'янське розселення III – VI ст. н. е. Найдавніші письмові свідчення про слов'ян (антів, венедів, склавів). Виділення східнослов'янських племен, їх розселення. Господарські заняття східних слов'ян у VI – VIII ст.: поширення орного землеробства; розвиток ремесла; виникнення міст; торгівля; Волзький та Дніпровський торгові шляхи. Розклад первіснообщинного ладу. Сусідська община. Племінні союзи. Переддержавні утворення у східних слов'ян: династія Кия; Аскольд і Дір; дулібо-волинський союз; Куявія, Славія і Артанія за арабськими джерелами. Обряди і вірування східних слов'ян у дохристиянську добу.

Київська Русь. «Норманська теорія» походження Київської Русі. Легенда про призначення варягів. Роль норманського елементу в історії України-Русі. Об'єднання східнослов'янських племен навколо Києва. Формування території Київської держави. Соціально-економічний розвиток Русі IX – XI ст. Зростання продуктивних сил у сільському господарстві. Ремесло. Торгівля. Міста. Стани феодальної верхівки. Розряди феодально-залежного населення. Політичний, державний і адміністративний устрій Київської Русі. Система князівської влади. Суд і право. «Руська Правда». Внутрішня і зовнішня політика київських князів. Боротьба Русі з зовнішньою загрозою. Феодальна роздробленість Русі. Причини дроблення Русі. Подальший розвиток сільського господарства, ремесла, торгівлі. Князівства Середнього Подніпров'я у XII – першій половині XIII ст.: Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське. Послаблення Києва. Боротьба з половцями.

Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської держави. Галицько-Волинське князівство в домонгольський період. Утворення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславич. Боротьба князівської влади з боярською опозицією і втручаннями сусідніх держав. Данило Галицький. Битва на р. Калці. Батієва навала. Залежність Галицько-Волинського князівства від Золотої Орди. Боротьба Д. Галицького проти монголо-татарських орд. Коронація Д. Галицького. Галицько-Волинське князівство наприкінці XIII – на початку XIV ст. Династія Даниловичів. Відносини з Угорщиною, Польщею і Литвою.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина XIV – перша половина XVI ст.). Перехід Волині, Чернігово-Сіверщини, Поділля і Київщини з Переяславщиною під владу великих князів литовських. Причини швидкого включення українських земель до складу Великого князівства Литовського. Повалення влади золотоординських ханів. Битва на Синіх Водах та її історичне значення. Боротьба Польщі, Литви й Угорщини за галицько-волинські землі. Включення Буковини до складу Молдовського князівства. Литовсько-руська держава XIV ст. Литовсько-польські унії XIV – XV ст. Кревська унія 1385 р. Остаточне закріплення за Польщею Галичини (1387 р.). Зміни в адміністративно-територіальному та політичному устрої Галичини під іноземним

пануванням. Острівська унія 1392 р. Битва на Ворсклі 1399 р. Грюнвальдська битва та участь у ній руських воїнів. Городельська унія 1413 р. Посилення влади литовських феодалів на Україні. Князівська влада й органи центрального і крайового управління. Ліквідація українських князівств. Захоплення Польщею Західного Поділля. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у другій половині XIV – першій половині XVI ст. Російсько-литовські взаємини у XV – першій половині XVI ст. Приєднання Чернігово-Сіверської землі до Московської держави. Відокремлення Кримського ханства від Золотої Орди і перетворення його на васала Туреччини. Втрата Литвою Південної України. Турецько-татарські напади на Україну 1482–1569 рр. Завоювання Туреччиною Молдовського князівства з Буковиною і Бессарабією. Соціально-економічні відносини в Україні наприкінці XIV – у першій половині XVI ст. Стан сільського господарства. Розвиток ремесла. Цехове ремесло. Промисли: залізобудівний, солеварний, будничий, винокурний, та ін. Торгівля. Рівень розвитку товарно-грошових відносин в українських землях. Міста. Магдебурзьке право. Перехід до панщинно-фільваркового господарства. «Устава на волоки» та волочна міра Сигізмунда II Августа. Наступ панства на селянську общину. Обезземелення і покріпачення селян. Початкові етапи закріпачення селянства України. Суспільні верстви. Князії пани. Бояри-шляхта. Консолідація класу феодалів у другій половині XV ст. і розширення його привілеїв. Шляхетські права і привілеї XV – XVI ст. Розряди селян.

Українські землі у складі Речі Посполитої. Причини укладення Люблінської унії. Загарбання Польщею Київщини, Волині, Брацлавщини. Унітарний акт 1569 р. Державний і політичний устрій Речі Посполитої. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у другій половині XVI – першій половині XVII ст. Органи королівської влади і шляхетського самоуправління на українських землях. Розширення прав шляхти в Україні. Захоплення Польщею Чернігово-Сіверщини (1618 р.). Поширення фільваркового господарства: причини, етапи, наслідки. Юридичне оформлення кріпосного права. Литовський статут 1588 р. Повинності селян. Розряди селянства. Берестейська церковна унія. Криза православної церкви у XVI ст. Наступ католицької церкви. Діяльність ордену єзуїтів в Україні. Братства. Собор у Бересті 1596 р. Боротьба проти унії. Релігійна полеміка. Відновлення вищої православної церковної ієрархії в Україні у 1620 р. Реформи П.Могили. Києво-Могилянська колегія. «Статті для заспокоєння руського народу».

Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Походження назви «козак». Передумови формування козацтва як суспільного явища. Перші документальні згадки про українських козаків. Перші козацькі ватажки. Д. Байда-Вишневецький. Територія формування українського козацтва. Козацька колонізація Запоріжжя. Територіальні межі Запорозьких Вольностей. Господарські заняття і громадський устрій козацтва. Уходництво. Козацький зимівник як господарська одиниця. Козацьке звичаєве право. Козацькі клейноди

Визвольна війна українського народу середини XVII ст. під керівництвом Б.Хмельницького. Причини, характер та рушійні сили Визвольної війни. Б.Хмельницький. Підготовка повстання. Розгром коронних військ в урочищі Жовті Води. Корсунська битва. Розгортання повстанських рухів влітку 1648 р. Розгром польсько-шляхетських військ під Пилявцями. Облога Львова і Замостя. Зустріч армії Хмельницького у Києві. Ліквідація польсько-шляхетського режиму. Створення народної армії. Кордони та адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини. Органи влади і управління. Зміна статусу православної церкви. Зовнішня політика Б.Хмельницького. Союз з Кримським ханством. Ідея турецького протекторату. Посилення зв'язків з Росією. Переговори з польськими комісарами в Переяславі на початку 1649 р. А. Кисіль. Відновлення воєнних дій у 1649 р. Облога Збаража. Зборівська битва. Зборівський договір. Становище в Україні після Зборівського договору. Похід Хмельницького в Молдову 1650 р. Наступ польсько-шляхетських військ на початку 1651 р. Бої під Красним і Вінницею. Битва під Берестечком. Білоцерківський договір. Розгром польсько-шляхетського війська під Батогом. Наступ польсько-шляхетських військ на Правобережжя на початку 1653 р. Молдовський похід 1653 р. Бої під Жванцем. Жванецька угода. Переговори Б.Хмельницького з російським урядом. Рішення Земського собору в

лютому 1651 р. і жовтні 1653 р. в українському питанні. Посольство В.В.Бутурліна. Переяславські переговори. Складання присяги цареві Ол. Михайловичу. «Березневі статті» 1654 р. Доля Переяславського договору 1654 р. Війна України і Росії з Польщею 1654–1656 рр. Похід Б.Хмельницького на Правобережну Україну. Бої під Охматовим (Дрижиполе). Порушення царським урядом Переяславських угод. Початок війни Росії зі Швецією. Віленське перемир'я 1656 р. Протипольська коаліція України, Семиграддя і Швеції. Зносини Б.Хмельницького зі шведським королем. Монархічні прагнення Б.Хмельницького.

Гетьманщина другої половини XVII – XVIII ст.: кордони, адміністративно-територіальний поділ, політичний устрій. Адміністративно-політичний устрій Лівобережжя. Обмеження влади лівобережних гетьманів. Розширення повноважень російських воєвод. Підпорядкування української церкви Московській патріархії. Слобідська Україна: заселення, адміністративний устрій, управління. Статус Запорозжя.

Українські землі у другій половині XVII ст. «Руїна». Розкол українського суспільства у другій половині XVII ст. Наростання соціальних суперечностей. Боротьба старшинських груп. І.Виговський та його внутрішня і зовнішня політика. Виступ М.Пушкаря і Я.Барабаша проти І.Виговського. Гадяцька угода 1658 р. Опір російським воєводам. Розгром воєводських військ під Конотопом. Гетьманування Ю.Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. Чуднівська кампанія. Розкол Гетьманщини. П.Тетеря. «Чорна рада» 1663 р. Гетьманування І.Брюховецького. Батуринські статті 1664 р. і Московські статті 1665 р. Андрусівський мир 1667 р. Війна П.Дорошенка з Польщею 1667 р. Повстання в Лівобережній Україні 1668 р. Виступ І. Брюховецького проти Москви. Похід П. Дорошенка на Лівобережну Україну. Його боротьба з П.Суховієм і М. Ханенком. Гетьманування Д. Многогрішного. Глухівські статті 1669 р. Протурецька політика П. Дорошенка. Буцацька угода 1672 р. Чигиринські походи 1677–1678 рр. І. Сірко. Зречення П. Дорошенка. Ю. Хмельницький – «князь України». Бахчисарайська угода 1681 р. Журавненський мир 1699 р. «Вічний мир» 1686 р. Остаточне закріплення розчленування України. Гетьманування І.Самойловича. Коломацькі статті 1687 р. Кримські походи 1687 і 1689 рр. Азовсько-дністровські походи 1695–1696 рр.

Поступова ліквідація української автономії у складі Російської держави у XVIII ст. Україна в період Північної війни. Гетьманування І.Мазепи. Перехід І.Мазепи на бік шведського короля. Зруйнування російськими військами Батурина, інших міст і сіл України. Зруйнування Запорозької Січі у 1709 р. Полтавська битва. І. Скоропадський. П.Орлик та його Конституція. Похід П. Орлика на Правобережну Україну. Прутський похід Петра Іі Прутський договір 1711 р. Обмеження повноважень гетьманів та посилення контролю за їх діяльністю. Малоросійська колегія. Перше скасування гетьманства. П. Полуботок. Гетьманування Д. Апостола. Друге скасування гетьманства. Правління гетьманського уряду. Гетьманування К. Розумовського. Ліквідація гетьманства на Лівобережжі. Друга Малоросійська колегія. Запорізьке козацтво після 1709 р. Кам'янська Січ. Олешківська Січ. Заснування Нової Січі, її розташування і устрій. Адміністративний і військовий устрій Запорозьких Вольностей в період Нової Січі. Господарство і соціальні відносини періоду Нової Січі. Наступ царизму на Вольності Війська Запорізького. Доля українського козацтва у зв'язку зі зруйнуванням Запорозької Січі (1775 р.). Задунайська Січ. Чорноморське козацтво. Катеринославське козацьке військо (1787–1796). Кримськотатарське козацьке військо (1784–1796). Заснування Кубанського козацтва.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій наприкінці XVIII – на початку XX ст.: адміністративно-територіальний устрій, регіональний поділ, чисельність та склад населення. Ліквідація козацьких полків на Лівобережжі і Слобідській Україні. Остаточна ліквідація старшинсько-козацької системи управління і козацького війська. Утворення намісництв. Територіальні надбання Росії після війни з Туреччиною 1768–1774. Приєднання Північного Причорномор'я та Приазов'я до Російської імперії. Колонізація Південної України. Роздачі земель на Півдні України царським урядом. Утворення поміщицьких латифундій. Іноземні селяни-колоністи. Адміністративне управління іноземних поселенців. Заснування нових міст. Приєднання Правобережної

України до Російської імперії. Участь Росії в поділах Польщі. Включення до складу Російської імперії Правобережжя, Західної Волині і Західної Білорусі. Адміністративні реформи на Правобережжі. Приєднання Галичини і Буковини до Австрійської імперії. Статус українських територій у складі Австрійської імперії та їх становище наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. «Королівство Галичини і Лодомерії». Округ Буковина. Закарпаття у складі Угорського королівства. Загальні тенденції демографічної та соціальної динаміки населення регіонів Наддніпрянської України. Чисельність населення. Особливості національного складу суспільства. Зміни в соціально-становій структурі України. Особливості етносоціальної структури українського суспільства у складі Австрійської імперії в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Чисельність населення та загальні відмінності його соціального й національного складу. Шляхта: магнати, шляхта-пани, дрібнопомісна шляхта, загородова шляхта, безземельна шляхта. Селянство: приватне і державне. Міщани та інші соціальні групи.

Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України у XIX – на початку XX ст. Аграрні відносини і селянське питання в Україні наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Криза кріпосницької системи. Інвентарна реформа. Розвиток вівчарства. Товарність поміщицького господарства. Панщина. Урочна система. Місячина. Оброк. Поміщицька мануфактура. Криза кріпосницької системи господарювання. Селянство Західної України. Сільське господарство західноукраїнських земель. Селянська проблема в революції 1848 р. Скасування панщини. Характер і динаміка розвитку промисловості й торгівлі України в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Початок технічного перевороту. Розвиток мануфактури. Цукроварні. Металургія. Кам'яновугільне виробництво Донбасу. Промислове виробництво на західноукраїнських землях. Гуральництво та пивоваріння як основні галузі промисловості. Шкіряна і соляна промисловість. Металургійна промисловість. Сірчанодобувна та деревообробна промисловість. Поява цукроварної промисловості. Внутрішня і зовнішня торгівля. Форми торгівлі. Предмети торгівлі. Україна в системі всеросійського товарного ринку. Економічна політика російського царизму в Україні у пореформений період. Залишки кріпосництва. Викупні платежі. Аграрне перенаселення. Розшарування українського села: майнове, соціальне. Категорії селянства. Гірничорудна промисловість другої половини XIX ст. Формування Криворізького промислового району. Кам'яновугільна промисловість. Залізничне будівництво і його наслідки. Металургія. Машинобудування. Умови промислового перевороту в машинобудуванні. Сільськогосподарське машинобудування. Цукроварна промисловість. Виникнення монополій. Міста й торгівля. Форми внутрішньої торгівлі: ярмаркова, стаціонарна, базарна, біржова. Зовнішня торгівля. Розвиток промисловості. Наддніпрянська Україна в господарській системі Російської імперії початку XX ст. Розвиток промисловості на Наддніпрянщині. Економічна криза 1900–1903 рр. Монополізація промисловості. Проведення столипінської аграрної реформи в Наддніпрянській Україні.

Суспільно-політичне життя в Україні у XIX – на початку XX ст. Особливості початкового етапу національного відродження в Україні. Автономістські ідеї в середовищі козацько-старшинських родин. Активізація патріотичної, наукової, культурно-просвітницької діяльності нового дворянства на початку XIX ст. «Збирання спадщини». Роль «Енеїди» І. Котляревського, «Записок о Малороссии» Я.Марковича, «Історії Русів» у національному відродженні. Декабристські організації в Україні. Повстання Чернігівського полку. Масонський рух. Діяльність полтавської масонської ложі «Любов до істини». Харківський університет як осередок громадського руху. Вплив Польського повстання 1830–1831 рр. на Україну. Особливості початкового етапу національного відродження на західноукраїнських землях. «Руська трійця». «Весна Народів» в західноукраїнських землях. «Головна Руська Рада». Національне відродження на Буковині та Закарпатті. Відкриття Київського університету. «Кирило-Мефодіївське товариство». Громадівський рух в 60–70-х роках XIX ст. «Київська громада» 60-х рр. М. Костомаров, П. Куліш, В. Білозерський. Журнал «Основа» та його гурток. Громадівський рух в 70–90-х роках XIX ст. Наступ реакції

на український рух у 70-ті рр. Молоді громади. «Братерство тарасівців». «Декларація віри молодих українців». Створення Всеукраїнської безпартійної організації. Загальноросійський і польський визвольні рухи в Наддніпрянській Україні (друга половина XIX ст.). Польське повстання 1863 року і його поширення на Правобережну Україну. Революційне народництво в Україні. Земський ліберально-опозиційний рух. Парламентське життя на західноукраїнських землях і українське питання. Старорусини (русофіли, москофіли). Народовці на Західній Україні. І.Франко і радикальний рух. Виникнення та діяльність українських політичних партій в Австро-Угорщині. Русько-українська радикальна партія. Українська національно-демократична партія. Українська соціал-демократична партія. Політизація українського національного руху на Наддніпрянщині. Виникнення та діяльність українських політичних партій. Революційна українська партія. Українська соціал-демократична «Спілка». Українська соціал-демократична робітнича партія. Українська демократична партія. Українська радикальна партія. Українська демократично-радикальна партія. Українська народна партія. Утворення Товариства українських поступовців.

Україна в Першій світовій війні. Українське питання» в планах держав австро-німецького блоку та Антанти. Головні воєнні дії на території України в 1914–1916 рр. Активізація суспільно-політичного руху в умовах Світової війни. Русифікаторська політика на окупованих Східній Галичині і Північній Буковині. Українські січові стрільці. Радикалізація українського національного руху в роки світової війни.

Українська революція 1917–1920 рр. Утворення Української Центральної Ради, її соціальна база, програма. М.С.Грушевський і В.К. Винниченко. Утворення рад робітничих, селянських та солдатських депутатів. Взаємовідносини Центральної Ради і Тимчасового Уряду. Перший Універсал Центральної Ради. Формування Генерального секретаріату. Другий Універсал Центральної Ради. Липнева криза Тимчасового Уряду та погіршення політичного та економічного становища в Україні влітку та восени 1917 р. Корніловський заколот та Україна. Ставлення політичних сил та партій України до збройного повстання у Петрограді в жовтні 1917 р. Боротьба проти органів Тимчасового Уряду в Україні. Третій Універсал Центральної Ради. Проголошення Української Народної Республіки. Боротьба більшовиків за владу. Виникнення в Україні радянського уряду. Вторгнення більшовицьких військ. Четвертий Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності України. Брестський мир та німецько-українська угода. Окупація України німецькими та австро-угорськими військами. Криза Центральної Ради навесні 1918 р. Гетьманський переворот. Українська держава гетьмана П.Скоропадського: внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна політика. Повстансько-партизанська боротьба проти окупантів. Падіння гетьманського режиму. Утворення Директорії. Її склад, соціальна база, політика. Соціальні програми Директорії. Революційні події 1918 р. на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР. Війна з Польщею. Визвольний рух у Північній Буковині та Закарпатті. Інтервенція Антанти на півдні України. Друга війна УНР і Радянської Росії. Встановлення влади рад в Україні на початку 1919 р. Особливості політики «воєнного комунізму». Селянський повстанський рух. Окупація України військами А.Денікіна. Війська УНР і ЗУНР та їхні відносини з денікінцями. Визволення України від денікинських військ і відродження УСРР в кінці 1919 р. Варшавський договір Ю. Пілсудського і С. Петлюри, радянсько-польська війна. Розгром Врангеля. Ризький мирний договір. Основні уроки національно-демократичної революції в Україні. Головні причини поразки національно-визвольної боротьби.

Україна в 1920-х роках: адміністративно-територіальний устрій, політика «воєнного комунізму» нова економічна політика, культурне та духовне життя українського народу. Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза на початку 1921 р. Державний статус України в 1921–1922 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. «Воєнний комунізм»: заходи, здійснення та наслідки. НЕП і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1922 рр. в Україні. Адміністративно-територіальний устрій. Чотириступенева та

триступенева система управління. Здійснення політики коренізації. Українізація. О.Шумський, М.Хвильовий. Підсумки українізації.

Українська РСР в 1930-х рр.: індустріалізація, колективізація, громадсько-політичне, духовне та культурне життя. Згортання нової економічної політики. Курс на «розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту». Здійснення форсованої індустріалізації. Перехід до директивного планування. Виробниче змагання. Стахановський рух. Результати розвитку промисловості в роки першої і другої п'ятирічок. Хлібозаготівельна криза 1928–1929 рр. Поворот до суцільної колективізації. Знищення селян-власників. Завершення колективізації основної частини селянських господарств у 1931–1932 рр. Деградація сільськогосподарського виробництва в одержавлених колгоспах. Економічний терор хлібозаготівельних комісій, голодомор 1932–1933 рр. і його наслідки. Зростання культу особи Сталіна. Репресії в Україні. Судові політичні процеси 30-х років. Чистки партії. Знищення керівництва КП(б)У. Згортання політики українізації. Національно-культурна політика державної партії в УРСР 30-х років. Згортання української освіти та української преси. «Розстріляне відродження». Література та мистецтво на службі у більшовицької держави: доба великого міфотворення. Конституція СРСР 1936 р.

Західноукраїнські землі в 1921–1939 рр. Правлячі кола Польщі та українське питання: радикали та помірковані. Полонізація: цілі, засоби та наслідки. Пацифікація 20-х років, радикалізація громадсько-політичного життя. Головні політичні течії та організації: українське народно-демократичне об'єднання, соціалісти, соціал-демократи, КПЗУ. Інтегральний націоналізм Д.Донцова. Створення Організації українських націоналістів на чолі з Є.Коновальцем. Тактика терору та її наслідки. Криза в діяльності ОУН в кінці 30-х років. Труднощі в розвитку національно-визвольного руху на Буковині. Прояви радикалізму та екстремізму. Проголошення статусу самоврядування Закарпаття після Мюнхенської угоди. Крах орієнтації на Німеччину. Окупація Закарпаття угорськими військами.

Україна під час Другої світової війни. Українське питання в політиці Німеччини і Радянського Союзу напередодні Другої світової війни Пакт Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх «соціалістичне перетворення» в Західній Україні. Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Катастрофічні поразки 1941 р. Оборона Києва, Одеси і Севастополя. Бої за Донбас. Німецький окупаційний режим. План «Ост». Розгортання більшовицького і націоналістичного руху опору проти окупантів. Діяльність комуністичного підпілля і радянських партизанів. Утворення Української повстанської армії. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок визволення території України. Розгортання наступу на Лівобережну Україну після Курської Битви. Битва за Дніпро. Бої на Правобережжі і в західних областях. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН-УПА. Перехід націоналістів до тактики двофронтової боротьби. Завершення боїв за Україну восени 1944 р. Повернення радянської влади. Наслідки війни для України: матеріальні та демографічні втрати. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини.

Особливості соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку України в другій половині 1940-х – першій половині 1980-х роках. Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946–1947 рр. Насильницька колективізація західних областях України. Нова смуга масових репресій проти громадян України. Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом. Ідеологічний наступ сталінщини на культурно-національного відродження. Україна після смерті Сталіна. Ідеологічна кампанія з нагоди 300-річчя Переяславської ради. Передача Кримської області до складу УРСР: мотиви і правова основа. Заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель. Хрущовська «відлига» і її характер в Україні. Спроби лібералізації політичного режиму. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій.

Реформи М.С.Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Зміни кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. Реформи середини 60-х років, їх згорання консерваторами в партійно-державному керівництві. Екстенсивний розвиток сільського господарства; шкідливість кампанії щодо ліквідації «неперспективної сіл». Зародження руху «шестидесятників», їх роль у національно-культурному житті. Зупинення реабілітації і замовчування злочинної діяльності Сталіна. Звільнення П.Ю.Шелеста. В.В.Щербицький як провідник русифікаторської політики центру. Політичні репресії 60-70-х років. Виникнення правозахисного і дисидентського руху. Соціально-економічний розвиток України в період реформаторської діяльності М.С.Горбачова. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Відновлення критики сталінізму. Національне пробудження українського народу.

Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України. Народження Народного руху України і перетворення його в опозиційну до КПРС силу. Перші роки демократизації суспільно-політичного життя і утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Формування парламентської опозиції – «Народної ради». Прийняття Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Спроба серпневого (1991 р.) перевороту в Москві та його наслідки для України. Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991р. і вибори Президента України. Л.М.Кравчук – перший Президент України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність Незалежних Держав.

Україна в умовах незалежності. Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Затвердження державної символіки України. Зміцнення державних кордонів. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту України. Формування багатопартійності у країні. Основні політичні сили: Комуністична партія України та Соціалістична партія України, ПСПУ, НДПУ, СДПУ(о), НРУ таке інше. Тенденції у розвитку багатопартійності. Прийняття Конституції України, її основні засади та положення. Зовнішня політика України, її основні напрямки розвитку та пріоритети. Відносини між Україною і Спільнотою Незалежних Держав, Європейською Спільнотою, Росією та США. Економічні процеси: основні напрямки та тенденції, успіхи та труднощі. Формування багатовекторної економіки. Наука та культура на Україні. Нові тенденції в розвитку науки. Культурні процеси у державі. Розвиток української освіти: успіхи та труднощі. Політичний розвиток України на початку ХХІ ст. Помаранчева революція. Революція Гідності. Новітня російсько-українська війна.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Переддержавні форми влади. Роботи Л.Моргана і Ф.Енгельса про універсальність «військової демократії». Дослідження етнологів першої половини ХХ ст. і наслідки. Таємні чоловічі союзи. Бігменство. Концепція «вождества».

Шляхи становлення держави. Сучасна історіографія про перехід від первісного суспільства до державності. Аристократичний шлях розвитку держави. Військовий шлях формування держави. Плутократичний шлях переходу до державності. Ранні форми державної влади.

Походження Єгипетської держави. Перші державні утворення на території Нільської долини. Об'єднання Верхнього та Нижнього Єгипту та виникнення держави – одна чи дві проблеми. Основні фактори впливу на форми державності у давньому Єгипті.

Епоха еллінізму: характеристика поняття. Поняття «еллінізм» в історичній науці. Визначення епохи еллінізму в сучасній історіографії. Географія та хронологія. Специфіка елліністичних держав. Історичне значення еллінізму.

Поліс як форма античної держави Основні етапи розвитку державності у Стародавній Греції. Основні етапи еволюції міських поселень на материковій Греції з

дорійського періоду. Становлення полісу як специфічної форми античної держави. Типи полісів. Специфіка міжполісних відносин. Криза полісу.

Міжнародні відносини епохи середньовіччя. Особливості та фактори, що визначали міжнародні відносини середніх віків. Хрестові походи як міжнародна подія. «Священна Римська імперія» та її роль у європейських міжнародних відносинах. Італійська політика німецьких імператорів та її наслідки для Італії та Німеччини. Столітня війна як найбільший міжнародний конфлікт середньовіччя. Наслідки середньовіччя в міжнародних відносинах.

Станові монархії в Західній Європі. Висвітлення історії станових монархій в історіографії. Джерела з історії станових монархій. Порівняння типів станових монархій Англії, Франції, Німеччини. Доля станових органів в епоху абсолютизму. Значення для формування централізованих держав Європи.

Середньовічне місто в Західній Європі. Вивчення історії середньовічних міст в історіографії XIX–XX ст. Джерела з історії середньовічних міст. Особливості становлення середньовічних міст у Західній Європі. Континуїтет та цезура. Комунальний рух і типи міського самоуправління. Значення середньовічних міст для розвитку Європи.

Реформаційний рух в Європі XVI ст. Поняття «Реформація» в історичній науці. Типи реформаційних вчень та їх поширення. Соціально-політичний зміст реформаційних рухів. Королівська реформація та її значення. Бюргерська реформація та її значення. Народна реформація.

Тридцятирічна війна як фактор міжнародних відносин раннього нового часу. Передумови Тридцятирічної війни. Розстановка сил у міжнародних відносинах раннього нового часу. Етапи війни та її відмінності від військових конфліктів середньовіччя. Вестфальський мир та його значення. Формування системи європейських держав. Історична наука про характер міжнародних відносин на початку нового часу.

Англійська революція XVII ст. та її наслідки. Історіографія проблеми. Джерела. Проблема англійського абсолютизму XVII ст. в сучасних історичних дослідженнях. Ідеологічні та політичні передумови революції. Характеристика етапів. Реставрація Стюартів. Формування партійно-політичної системи.

Реакційний та реформаторський торизм в Англії. Вікторіанська епоха. Історіографія проблеми. Формування нових конституційних засад в Англії в першій половині XIX ст. Політичні реформи 20–30-х рр. Чартиський рух. Реформи суспільства за часів королеви Вікторії.

Формування американської державності в XVIII–XIX ст. Історіографія проблеми. Декларація незалежності як джерело до вивчення американської державності. Створення США. Прийняття Конституції США та Біля про права. Формування партійно-політичної системи. Соціальна структура американських політичних партій.

«Національне відродження» слов'ян у складі Австрійської імперії. Джерела та історіографія проблеми. Розвиток капіталізму в слов'янських землях Австрійської імперії. Поняття «національне відродження». Періодизація національно-визвольного руху. Характеристика етапів. Ідеологія «національного відродження», організації та їх діяльність.

Міжнародні відносини на початку XX ст. Формування «блокової політики» європейських країн. Марокканські кризи. Протиріччя між Антантою та Троїстим союзом. Балканські кризи. Формування Балканського Союзу. Загострення протиріч напередодні Першої світової війни. Історичні аналогії трактування Югославської проблеми.

Перша світова війна: причини, характер. Передумови, причини, привід та початок Першої світової війни. Масштаби військових дій. Провал «бліцкригу». Міжнародні відносини у 1914–1918 рр. Підводна війна та її значення. Нові військові технології. Наслідки Першої світової війни.

Більшовицький переворот у Росії і його наслідки. Причини революції. Події лютого 1917 р. Падіння самодержавства. Утворення Тимчасового уряду. Розстановка партійно-політичних сил навесні 1917 р. Три кризи Тимчасового уряду. Партійно-політична боротьба влітку і восени 1917 р. Спроба більшовиків захопити владу на початку липня. Корніловський

заколот. Демократична нарада. Передпарламент. Підготовка й здійснення більшовиками державного перевороту. Причини громадянської війни і її періодизація. Встановлення комуністичної диктатури. Національно-визвольний рух пригноблених Росією народів і утворення незалежних держав. Брестський мир. Експропріація приватної власності. Червоний терор. Опір народних мас радянському режиму. Білий рух. Бойові дії 1918–1919 рр. Втручання іноземних держав в громадянську війну. Політика «воєнного комунізму». Війна з Польщею і Врангелем. Поразка антибільшовицьких сил. Підсумки війни.

Версальсько-Вашингтонська система. Підведення підсумків Першої світової війни на Паризькій та Вашингтонській конференціях. Територіальний поділ світу державами Антанти. Ліга Націй. Репараційне питання. Міждержавні протиріччя на Тихому океані. Передумови краху Версальсько-Вашингтонської системи.

Індустріальні країни Європи і Америки в 1920–30-х роках. Наслідки Першої світової війни для європейського континенту. Версальсько-Вашингтонська система та її протиріччя. Періодизація новітньої історії країн Заходу у міжвоєнний час. Особливості періоду «світової революційної кризи». Особливості «золотих 20-х рр». Особливості часів «великої депресії». Характерні риси періоду «назрівання Другої світової війни». Наслідки Першої світової війни для США та Канади та розвиток цих країн у перші повоєнні роки. США в роки «проспериті». «Велика депресія» 1929–1933 рр. у США та Канаді. «Новий курс» Франкліна Рузвельта. Уряди Р.Беннета та Макензі Кінга та канадський варіант подолання «великої депресії».

СРСР в 1920–30-х роках. Системна криза 1920–1921 рр. Кронштадтське повстання. Масовий селянський рух. Запровадження нової економічної політики. Утворення СРСР. Росія «непманська». Політична боротьба всередині більшовицької партії і встановлення диктатури Сталіна. Згорання нової економічної політики. Рік «великого перелому». Зовнішня політика СРСР в 20-і роки. Комуністична індустріалізація: плюси і мінуси. Суцільна колективізація. Пограбування селянства. Голодомор 1932–1933 рр. Великий терор. Основні риси тоталітарної системи, що склалася на середину 30-х років. Зовнішня політика радянського керівництва. Підписання договорів з фашистською Німеччиною. СРСР як «співавтор» розв'язання нової світової війни.

Міжнародні відносини у 1930-х роках. Зовнішньополітичні пріоритети провідних країн світу за часів «великої депресії». Пакт Бріана-Келлога. Виникнення двох «вогнищ» війни. Утворення осі Берлін-Рим-Токіо. Крах «системи колективної безпеки в Європі». Радянський фактор у системі європейських міжнародних відносин.

Світ напередодні Другої світової війни. Світове капіталістичне господарство та економічна криза 1923–1933 рр. Державна влада та економіка в країнах Заходу: пошук шляхів виходу з кризи. Ставка монополій Німеччини на фашизм. Курс на лібералізацію уряду Народного фронту у Франції. «Новий курс» Ф.Рузвельта – шлях до політики державного регулювання в США. Міжнародні відносини напередодні Другої світової війни (1937–1939 рр.). «Політика умиротворення агресора». Радянсько-японський конфлікт на Далекому Сході. Мюнхенська змова 1938 року та її наслідки. Англо-франко-радянські переговори 1939 року у Москві та причини їх зриву. Пакт Молотова-Ріббентропа.

Друга світова війна. Причини, характер, періодизація та початок Другої світової війни. Радянсько-німецькі відносини на першому етапі Другої світової війни. Напад Німеччини на Радянський Союз та початок формування Другої антигітлерівської коаліції. «Новий порядок» та Рух Опору. Провідні наслідки Другої світової війни для країн Західної Європи та США.

Світ після Другої світової війни. Генеза Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Мирні договори з колишніми союзниками Німеччини. Геополітичні зміни у світі після Другої світової війни. Утворення ООН. Концепція «біполярного світу». «Німецьке питання» в міжнародних відносинах після Другої світової війни. Окупація Німеччини та проекти її подальшої долі. Утворення Федеративної Республіки Німеччини та Німецької Демократичної Республіки: загальне та особливе. «Берлінська криза» 1949 р.

Політика «холодної війни» та її зміст. Початок «холодної війни». «Холодна війна»: пошук визначення. Утворення і діяльність НАТО, ОВД, СЕНТО, СЕАТО. Доктрини американських президентів у 1945–1963 рр. Корейська війна 1950–1953 рр.

Створення ООН та її роль у сучасному світі. Статут і організаційна структура ООН. Вплив особистих якостей Генеральних Секретарів на діяльність ООН в умовах «холодної війни». Зародження проблеми реформування ООН. ООН на сучасному етапі.

Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку індустріальних країн у другій половині ХХ ст. Загальна характеристика соціально-політичного і економічного розвитку країн Західної Європи та США у другій половині ХХ ст. Провідні вектори розвитку великих країн Заходу у кінці 1940 – 1990-х рр. Інтеграційні процеси у Європі та Америці : загальне та особливе. Політика республіканців у 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. у США. Шлях до влади Р.Рейгана та Дж. Буша. Основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики республіканських адміністрацій США. Термін «рейганоміка». Неоконсервативна «хвиля» в США. Досягнення республіканської адміністрації. Феномен японського «економічного дива» та його наслідки. Передумови виникнення. Безпосередні причини феномену. Характеристика «економічного дива» та загальних процесів, що з ним пов'язані. Соціальні наслідки феномену. Німецьке «економічне диво». «План Маршала» і відбудова західнонімецької економіки. Передумови, етапи та наслідки розвитку країни в 50–90-ті рр. ХХ ст. та на початку ХХІ ст.

Крах тоталітарних режимів у Східній Європі наприкінці 1980-х років. Відновлення президентської республіки в Польщі. «Оксамитова революція». Національні відносини та розпад Чехословаччини. «Ніжна революція» та створення президентської республіки в Болгарії. Національні відносини в Югославії: характер, етапи, наслідки.

Розпад СРСР і його наслідки. Курс на «прискорення» суспільно-економічного розвитку та його невдача. Політична реформа, її етапи. Політика гласності. Початок політичної боротьби. Економічні невдачі та поглиблення кризи політичної системи. Спроби економічного реформування. Дискусії по проблемі подальшого шляху розвитку. Багатопартійність та криза СРСР. Зовнішня політика періоду перебудови. Національна проблема в 1990–1991 рр. Спроби зберегти СРСР та серпневий (1991 р.) путч. Розпад СРСР.

Міжнародні відносини у другій половині ХХ ст. Розпад світової системи колоніалізму і створення руху неприєднання. Внесок колоніальних країн у спільну перемогу у Другій світовій війні. Надання незалежності Індії. Створення Бірми та Пакистану. Війна в Індокитаї. 1961 р. – «Рік незалежності» Африки. Утворення Руху неприєднання. Карибська криза та її наслідки. «Нова східна політика» ФРН. Пом'якшення американсько-радянських відносин. Гельсінські угоди 1975 р. Гельсінський процес. Генеза розрядки міжнародної напруги. «Нове політичне мислення» в міжнародних відносинах другої половини 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. та кінець «холодної війни». Нормалізація відносин ФРН із країнами «соціалістичного табору». Радянсько-американські угоди. Прихід до влади в СРСР М.С.Горбачова і поширення в міжнародних відносинах другої половини 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. концепції «нового політичного мислення». Ізраїльсько-палестинська проблема. Ірансько-іракський конфлікт. Іракська агресія у Кувейті та операція «Буря в пустелі». Операція США в Афганістані після терористичних актів 11 вересня 2001 р. Американська окупація Іраку та повалення режиму С. Хусейна. Організація африканських держав та її діяльність.

Процес євроінтеграції та його прояви. Зародження «євроінтеграційних» ідей. Відродження ідеї «євродому» після закінчення Другої світової війни. Етапи євроінтеграції. Україна та ЄС.

Світ на межі двох тисячоліть. Намагання США побудувати однополярний світ. Євросоюз на сучасному етапі. Ісламський фактор у міжнародних відносинах. Енергетичні проблеми світу. Прагнення Росії до повернення до біполярного світу.

IV. Список рекомендованої літератури

1. Археологія України : Курс лекцій / ред. Л. Л. Залізняка. Київ, 2005. 502 с.
2. Винокур І. С. Археологія України : Підручник для студентів історичних спеціалізованих вузів. Тернопіль, 2004. 480 с.
3. Газін В. В. Історія України середини XVI – XVIII ст. : навчально-методичний посібник для студентів історичних факультетів. Кам'янець-Подільський, 2012. 224 с.
4. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки на початку XXI ст. : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2015. 283 с.
5. Голиш Г. М. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця XIX століття : підручник. Черкаси, 2015. 259 с.
6. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки, (1918–1945): навчальний посібник для студентів. Київ, 2013. 624 с.
7. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2014. 1056 с.
8. Іржавська А. П. Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки нового часу: навчально-методичний посібник. Черкаси, 2015. 415 с.
9. Історіографічний словник : Навчальний посібник для студентів історичних факультетів університетів. Харків, 2004. 319 с.
10. Історія України: курс лекцій / кол. авт. І. М. Заболотна [та ін.]. Чернівці, 2015. 756 с.
11. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу : Підручник. Київ, 2009. 587 с.
12. Крижановська О. О. Історія середніх віків: вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: курс лекцій. Київ, 2006. 365 с.
13. Кріль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.): навчальний посібник. Київ, 2013. 278 с.
14. Крупник Л. О. Історія України: формування етносів, нації, державності: навчальний посібник. Київ, 2017. 213 с.
15. Макарчук С. А. Джерелознавство історії України : Навчальний посібник. Львів, 2008. 510 с.
16. Марченко О. М. Етнологія народів світу: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів і вищих навчальних закладів. Кропивницький, 2019. 380 с.
17. Мицик Ю. А. Історія України: навчальний посібник. Київ: КЛІО, 2015. 677 с.
18. Надольська В. В. Етнологія: термінологічно-понятійний довідник. Луцьк, 2009. 242 с.
19. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок XXI ст.) : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів, 2015. 706 с.
20. Рижева Н. О. Історія Стародавньої Греції та Риму : навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2014. 482 с.
21. Святець Ю. А. Історіографія всесвітньої історії : Курс лекцій. Дніпропетровськ, 2007. 311 с.
22. Скорейко Г. М. Джерелознавство історії України: навчально-методичний посібник. Чернівці, 2011. 180 с.
23. Танцюра В. І. Історія України: навчальний посібник. Харків, 2016. 490 с.
24. Терський С. В. Археологія України (середньовічна доба) : навчальний посібник. Львів, 2017. 254 с.
25. Хрящевська Л. М. Етнографія України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв, 2014. 248 с.

Голова фахової
атестаційної комісії

І.М. Кривко